

Fortellinger om vold fra brukere på 24SJU

Tove Buseth, Inge Duedal og Kirsti Baird Hultberg

Innholdsfortegnelse

Forord.....	3
Utgangspunkt og arbeidsmåte	3
Intervjuene	
Ni fortellinger om vold	7
«Jeg veit at folk er blitt redde»	7
«Jeg skyr vold som pesten»	8
«Når jeg snakker om det, er det som jeg snakker om en film»	10
«Jeg ble hakka på hjemme»	11
«Jeg har kommet skikkelig forslått til 24Sju»	13
«Det står i papirene at jeg er farlig»	14
«Man kan ikke stole på noen»	14
«Kanskje jeg har blitt herdet på en måte»	16
«Ingen bryr seg om volden mellom brukere»	19
Rollen som ansatt i møte med brukeres voldsfortellinger.....	21
Tid og rom til å reflektere.....	22
Gjestfrihet versus kontroll.....	23
Litteraturliste	24

FORORD

Lavterskeltiltaket 24SJU ble opprettet på oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet høsten 2009 og er tilgjengelig rett inn fra fortauet i Oslo sentrum 24 timer i døgnet sju dager i uka. Målgruppa er beskrevet som «mennesker med alvorlig rusavhengighet i kombinasjon med somatiske så vel som psykiske lidelser, ofte preget av dårlig allmenntilstand og langvarige sosiale problemer som fattigdom, ustabile boforhold, prostitusjon, kriminalitet og sosialt utenforskap» (Kirkens Bymisjon 2015, s. 17). Denne rapporten er basert på et prosjektarbeid gjennomført av en gruppe ansatte ved 24SJU i perioden mellom 2013 og 2017. De som var med i den opprinnelige prosjektgruppa var sosialantropolog Tiril Todal Lærum, barnevernspedagog Alf-Erling Sandøy, psykologspesialist Tove Buseth, sosionom og miljøterapeut Inge Duedahl og sosialantropolog og familieterapeut Kirsti Baird Hultberg. Av disse fem er det de tre sistnevnte som har vært med i prosjektet helt til slutt og som har stått for ferdigstillingen av rapporten. Prosjektet er gjennomført i samarbeid med Fagutviklingsenheten i Kirkens Bymisjon.

Teksten er skrevet primært med tanke på å bli lest av folk som enten jobber eller utdanner seg for å jobbe i lavterskeltilbud for folk som sliter med rus, psykiske vansker eller begge deler. Den kan også være interessant for folk som jobber eller har tenkt å jobbe i andre deler av helse- og sosialsystemet i Norge. Vi ønsker først og fremst å takke de ti intervjupersonene som har vært villige til å fortelle oss om sine erfaringer med vold og dermed gitt stoff til de fortellingene som utgjør hoveddelen av denne rapporten. Takk også spesielt til Hans Wiggo for redigeringsarbeidet og inspirerende innspill og til Per Frogner og Arnhild Taksdal.

UTGANGSPUNKT OG ARBEIDSMÅTE

I arbeidet vårt på 24SJU har vi registrert at det er mye vold blant brukere i miljøet, enten at de blir utsatt for vold, at de selv utøver vold mot andre eller at de er vitne til vold. Det finnes få beskrivelser av denne virkeligheten fra før og vi ville gjerne skrive ned og formidle noen av de historiene om vold som vi støter på i det gatenære arbeidet. Arbeidet ved 24SJU er preget av stor intensitet og mange akutte situasjoner og det blir lite rom i hverdagen til å reflektere

over brukernes erfaringer med vold. Den enkelte medarbeiders håndtering av voldserfaringene forblir dermed ofte taus, ikke-uttalt kunnskap (Strømfors & Edland-Gryt, 2013).

Hva gjør denne volden med brukerne? Hvordan blir de møtt når de har vært utsatt for vold og prøver å få hjelp? Hvordan preger brukernes voldserfaringer og voldsfortellinger oss som jobber med dette i hverdagen? Dette er spørsmål vi ønsket mer kunnskap om.

Vi har tatt utgangspunkt i Per Isdals voldsdefinisjon. Han definerer vold som «enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får den personen til å gjøre noe mot sin vilje eller å slutte å gjøre noe som den vil» (Isdal, 2000). Men som det vil framgå av fortellingene vi gjengir under, er det ikke sikkert at alle de vi har intervjuet deler denne forståelsen av hva vold er. Noen av de vi intervjuet tenker nok først og fremst på fysiske overgrep når de snakker om vold og vil derfor ikke inkludere verbale utsagn som skader, smerter, skremmer eller krenker. Andre omtaler fenomener som «psykisk vold» og er dermed mer på linje med definisjonen over.

Vold har vært et sentralt og omdiskutert tema helt siden oppstarten av 24SJU i 2009. De ansatte har hatt en egen kompetansegruppe med fokus på sikkerhet, gjennomført internseminar og deltatt på seminarer eksternt. Tyrilistiftelsen og stiftelsen Alternativ til vold har sammen gjort en kvantitativ kartlegging om rus og vold som vi ble inspirert av (Lundgaard & Molin, 2011). Men istedenfor å benytte spørreskjemaer, valgte vi å gjøre en kvalitativ undersøkelse på 24SJU rundt samme tema.

For å forstå mer av hva brukerne har erfart av vold og hvordan de forholder seg til denne volden, har vi intervjuet ti av dem. Vi ønsket å la dem fortelle mest mulig fritt om sine erfaringer med hvordan det er å leve med vold i hverdagen. Vi stilte spørsmål om hva den enkelte definerer som vold, hva slags vold den enkelte har vært utsatt for eller erfart og hvilken hjelp vedkommende har fått. Vi lurte også på hva den enkelte har savnet av hjelp og støtte og om hvordan de skulle ønske at de hadde blitt møtt.

Vi startet med å lage en intervjuguide med åpne spørsmål og informasjonsskriv til brukerne, samt samtykkeskjema til signering. Prosjektet ble godkjent av Norsk senter for forskningsdata (NSD) i 2013 og intervjumaterialet er behandlet og anonymisert i henhold de kravene de har stilt.

Vi som jobber ved 24SJU står i en unik posisjon til brukerne vi møter daglig og har opparbeidet stor tillit i målgruppen. Det bidro til at mange var villige til å snakke med oss om sine voldserfaringer. Vi hadde diskutert «frivilligheten», om enkelte kunne føle seg forpliktet. Vårt inntrykk er at mange opplevde det som positivt at de kunne gi oss sin fortelling, at de kunne hjelpe oss i stedet for at det bare er vi som hjelper dem. Vi opplevde at det var noe forløsende ved at relasjonen mellom hjelper og bruker kunne snus på hodet. Vi ønsket et utvalg med folk av begge kjønn og fra forskjellige aldersgrupper og endte opp med å intervju seks menn og fire kvinner i alderen 23-48 år, de fleste i 40 årene. Dette er selvsagt ikke noe representativt utvalg, men de kan sies å representere et spekter av typiske brukere på 24SJU. Det viktigste for oss var at de vi intervjuet kunne klare å ha en lengre samtale, at de var klinisk nyktre og ikke i for stor psykisk ubalanse under møtet. De fleste intervjusamtalene ble tatt utenfor 24SJU på et sted brukeren syntes det var greit å være. Vi valgte å være to til stede under samtalene med brukerne slik at den ene kunne stille spørsmål og den andre notere. Vi noterte så ordrett som mulig og hver samtale varte i ca én time. Noen av historiene var så overveldende at det av og til kunne være vanskelig å notere. Innimellom måtte vi ha pauser og be dem gjenta hva de hadde sagt.

Vi har valgt å la intervjuene tale for seg, men filtrert gjennom vårt blikk. Intervjuene er noe komprimert og spørsmålene vi stilte er tatt ut, men ingenting er lagt til. Grunnen til at det er ni og ikke ti fortellinger er at to intervjuer er slått sammen til én fortelling. Våre refleksjoner har vi valgt å legge til et eget avslutningskapittel. Vi bruker livsfortellinger som en måte å løfte fram menneskers egne erfaringer og opplevelser på og støtter oss dermed på den biografiske tradisjonen innen samfunns- og helsefag (Fossland og Thorsen, 2010). De vi intervjuet sa i etterkant at de hadde satt pris på å bli intervjuet om dette temaet og at de gjerne kunne snakke med oss om det igjen.

Vi startet alle intervjuene med et åpent spørsmål om de kunne fortelle oss om sine erfaringer med vold. Vi hadde forventet at de ville forholde seg til volden de erfarte her og nå i det gatemiljøet de er en del av. Imidlertid framhevet mange av dem voldserfaringer fra barndommen som mer vesentlige. Flere mente at erfaringene fra oppveksten var en kompetanse de hadde med seg inn i det rusmiljøet de senere ble en del av.

Det som ofte har slått oss som har jobbet med disse fortellingene er hvor utsatt og alene mange av brukerne er. Mange av dem har opp gjennom oppveksten og også seinere i livet opplevd at de blir avvist når de ber om hjelp. Flere forteller om en traumatisk oppvekst med

seksuelt misbruk, rus og omsorgssvikt. Noen har opplevd å bli misbrukt av sine nærmeste, andre ble ikke trodd da de fortalte om at de var misbrukt eller de ble beskyldt for å lyve om dette. Folk tenker ofte på dem som en gruppe, som «rusmisbrukerne» eller «gatemiljøet», og de snakker til dels sånn om seg selv også – som et «vi». Men mange av fortellingene deres formidler en opplevelse av å være alene i verden og av kun å ha seg selv å stole på. Etter å ha jobbet med disse fortellingene sitter vi igjen med en sterk følelse av at mange er grunnleggende ensomme i livet sitt. De er ikke blitt sett, de har ikke vært hørt eller tatt vare på, de har måttet klare seg selv. Og de har nesten ikke hatt noen i livene sine som de kan stole på. Fortellingene gjør at du kommer nært innpå opplevelsene deres og du blir mer berørt. Intervjusituasjonen ga også rom for brukerne til å få fortalt og satt ord på hva de har opplevd.

Mange av fortellerne er også preget av en slags likegyldighet overfor volden i miljøet. De har en holdning om at det er normalt og noe de bare må innfinne seg med. Flere vegrer seg for å snakke om volden og skammer seg eller trivialisierer temaet. Andre tøffer seg med at de er voldelige og bruker vold som en mestringsstrategi for å fremheve egen styrke og få posisjon. Siden mange føler seg maktesløse, vegrer de seg for å be om hjelp. Det gjør det vanskelig for hjelpeapparatet å nå fram. Det virker også som at få anmelder voldssaker til politiet eller oppsøker legevakten eller voldtektsmottaket. Noen sa at de ikke følte at det er noen vits, at de ikke blir hørt eller trodd når de henvender seg og opplever seg usynliggjort og diskriminert i møte med hjelpeapparatet. Andre er redde for at det kan føre til en forverring av problemene deres. Isteden er det ofte snakk om individuelle løsninger som å ta hevn eller trekke seg tilbake og skjule seg. Du får en følelse av at vold har vært en konstant følgesvenn gjennom livene deres.

NI FORTELLINGER OM VOLD

...opening oneself up to the stories of others and thereby seeing that one is not alone in one's pain. In comparing notes, exchanging views, and sharing stories, the sufferer is no longer condemned to singularity and silence, and the burden of shame or guilt that was the intrapsychic price paid for one's isolation, is lifted.

(Michael Jackson: The Politics of Storytelling)

1. «Jeg veit at folk er blitt redde»

Kvinne i førtiåra

Jeg har lite erfaring med vold fra Oslo, faktisk. Der gikk jeg stort sett ute på dagtid og dro hver kveld til Natthjemmet (akuttovernatting for kvinner underlagt Kirkens bymisjon). Jeg har jo vært mye ute på byen på jakt etter dop, men kan ikke huske å ha blitt utsatt for noe. Men jeg prata med andre på PRO-senteret (et kommunalt prostitusjonstiltak), jenter som fortalte at de ble kjørt ut i skogen. Med dem skjedde det litt av hvert.

Men jeg husker ting fra jeg var barn. Det var en nabo som plukka på meg da jeg var i sjuårsalderen. Jeg holdt på med å legge laken på soverommet da han plukka på meg. Han var en drikke-venn av mora mi. Men jeg fortalte ingen noe om dette før etter mange år. Da fortalte jeg det til et søskenbarn. Jeg turte ikke å si det til mor, hun ville aldri ha trodd på det. Jeg fortalte det til barnevernet da jeg mista omsorgen for ungen min. De lurte på om pappa hadde prøvd seg på meg, men da fortalte jeg om naboen. Jeg ble sinna da de spurte om det. Grunnen til at jeg fortalte om det var at jeg var redd mine unger kunne bli utsatt for noe lignende.

Mor satt mye inne hos naboen. En gang prøvde jeg å få henne med hjem, jeg var bekymra. Da hun ikke kom, trua jeg med å gå ut i gata foran en bil. Til slutt gjorde jeg det og ble påkjørt og skada. Da kom mor ut. Jeg har fortsatt vondt i det beinet.

Jeg har vært redd iblant og har unngått Strøket. Isteden har jeg stjålet varer. Jeg har jo hørt om mye og blitt advart om å være forsiktig.

Selv har jeg ikke vært voldelig mot andre. Det har bare vært trusler, mot offentlige kontorer og sånn. Jeg veit at folk er blitt redde selv om det ikke skjedde noe. Jeg trua kontakten min på

livet. Det er en sak som fortsatt pågår og jeg angres på det jeg gjorde. Det var en kontakt jeg hadde hatt i mange år og jeg fikk inntrykk av at hun egentlig ikke ville hjelpe meg. Andre synes også at hun fortjente det. Jeg kunne bli veldig sinna og miste kontrollen når jeg var rusa.

Så jeg har hatt mye frustrasjon mot NAV og har blitt beskyldt for å mase for mye på dem. Det reagerer jeg på, det er tross alt min trygd. Ofte gidder de ikke å ta telefonen. Lover ting de ikke holder. Det hadde vært bedre om de kunne ta telefonen og si at de var opptatt. Si at vi kan snakke sammen en annen gang. Jeg føler at de setter begrensninger for å være jævlige. Det føles som vold hvordan jeg behandles av NAV og det er veldig provoserende. Jeg vet at jeg hadde klart å forvalte pengene mine selv, men får bare ikke sjansen til å vise det. Så jeg føler at NAV behandler meg som dritt.

En gang møtte jeg fastlegen min ute på gata. Jeg var veldig sinna på han og ble selv overraska over hvor sinna jeg ble. Jeg var frustrert, hadde betalt urinprøve to ganger i uka for egne penger. Det viste seg at det var en misforståelse som NAV tok ansvaret for, men jeg følte at de ikke hørte på meg.

Nå bor jeg i en mindre by, har det bra og har ikke hatt så mye med miljøet å gjøre her.

2. *“Jeg skyr vold som pesten”*

Mann i førtiåra

Jeg har sett mye vold på Plata (tidligere et sentralt omsetningssted i Oslo sentrum) i forbindelse med oppgjør. Folk har med seg andre og gir juling. Legger folk i bakken og jeg har sett noen hoppe på hodet til folk som ligger nede. Det er blitt mer brutalt enn tidligere, særlig hvis noen har bøffa. Vold er slag, spark og trusler som skaper frykt.

Jeg fikk mye bank hjemme. Det er forskjell på bank og klaps. Jeg har blitt skadet. Jeg ble en gang slått i hodet med en jernstang, en annen gang skadet med en kniv mot hodet, men dette skjedde hjemme i egen bolig som voksen. Jeg skyr vold som pesten. Det har gitt meg mye angst. Har ikke så mye angst i dag i forhold til vold. Tidligere hadde jeg mye temperament noe som har ført til mye voldssituasjoner. Jeg har også gitt mye bank. Jeg husker en gang en fyr kom på kontoret hvor jeg jobba, og jeg var full. Han spurte etter penger. Han skyldte meg allerede 120 000. Det var mye den gangen. Jeg ble provosert og klinte skikkelig til ham i magen. Han gikk det dårlig med.

Jeg har også blitt skremt noen ganger. Jeg hørte en gang om dårlige rykter som var spredt omkring om at jeg var blitt hallik. Det er veldig dårlige beskyldninger. Det skjedde ingenting med saken og vi ble kompiser, men senere kommer han tilbake med to fremmede og slår meg ned, kjører en albue inn i ansiktet mitt. Tror de to var overtalt og blitt enige om å ta meg. De tilhørte en MC gjeng. Det er skummelt når det er flere som er etter deg.

Jeg beskytter meg ved at jeg skyr situasjoner som pesten, men blir jeg utsatt plutselig, så beskytter jeg meg selv med vold for å nøytralisere trusselen. Det er viktig å ikke tape situasjonen så man ikke blir skada. Det hender også jeg beskytter andre. Jeg vil alltid beskytte en venn eller en som sover. Kan gå imellom i meglersituasjoner, men det kan slå tilbake på en selv og føre til frykt for hevn fra andre. Jeg ble kidnappet en gang. Var veldig ubehagelig. Har hørt mange historier om at det skjer med andre.

Hvis du blir skada må du dra på legevakta. Hvis det er psykisk skade, du blir redd for eksempel, da snakker jeg med andre. Da er det bra å være sammen med noen som du kjenner og er trygg på. Ellers drar jeg hjem for å få ro, men hvis du bor på hospits er det vanskelig, da går jeg meg en tur.

Jeg synes det er lettere å be om hjelp for andre enn meg selv. Du er samtidig redd for konsekvensene av å bli blandet inn i saker. God hjelp kan være at man viser respekt når du sier ifra.

Jeg kan be om hjelp fra politiet hvis det faller seg naturlig, hvis ikke det oppfattes som angiveri. Det er sjelden jeg spør politiet. Jeg snakker lite til andre om vold og trusler. Jeg har sagt til andre at jeg skyr vold og vil holde meg unna.

Det er greit å snakke om vold, men jeg føler det er mye jeg ikke har fått sagt som er vanskelig å snakke om. Jeg ble en gang utsatt for et alvorlig overfall. Jeg tror det var et drapsforsøk. Jeg passet en annens leilighet og så fikk jeg besøk av tre fremmede personer som gikk til angrep. Jeg satt i sofaen og ble brent i nakken med et spesielt apparat. Jeg ble også forsøkt kvalt med et tau som ved en feil traff haken. De spente til med kneet mot ryggen min. Jeg trodde jeg skulle dø. Jeg fikk tak i en kniv jeg fant i sofaen, dro den fram og stakk overgrepsmannen bakfra. Han klarte å rive seg løs og kastet seg ut av et vindu ned på gresset. Fulgte med i avisen for å se om jeg hadde drept mannen. Jeg har aldri snakket med dem igjen, men observerte en av gjerningsmennene i en telefonkiosk en gang. Jeg har ikke snakket med noen om denne hendelsen tidligere.

3. «Når jeg snakker om det, er det som om jeg snakker om en film»

Kvinne i trettiåra

Jeg har opplevd og sett mye vold. Jeg ble slått av min far. Og jeg har blitt slått mye av sjefer i det landet jeg kommer fra. Når jeg sier «slått» mener jeg ikke bare slått, men banka i timevis – jeg husker en gang jeg ble slått i sju timer. Han som slo sto på fjeset mitt, barberte av meg håret, tok av meg klærne og slo meg til hendene hans begynte å bli såre. Så tok han en sandal, en sånn i plast, og fortsatte å slå meg med den. Jeg lå på gulvet. Han ba meg om å spre beina for å slå meg nedentil. Jeg visste at det kom til å bli enda mer smertefullt. Han dro meg inn på badet. Da hadde jeg besvimt, jeg klarte ikke holde ut smerten. Han skrudde på kaldt vann og holdt meg under vannet. Da våknet jeg. Han fortsatte å holde meg under vann selv om jeg strevde med å komme unna.

En gang flykta jeg fra han. I det landet jeg kommer fra, er vi «opprinnelige» mest verdsatt. Jeg husker at en annen jente var sjalu på meg. Hun begynte å fortelle historier om meg som ikke stemte. Jeg forstår ikke hvordan sjefen kunne stole på historiene hennes. Jeg venta bare på rett øyeblikk og stakk av. Byen vi bodde i var liten og jeg var dum og ble i byen. Jeg ble funnet og truet med kniv mot magen. Dette er mafiafolk. Jeg ba om å få slippe. Selv om folk så det, gikk de bare rett forbi. Etter dette ble jeg holdt inne i huset i åtte måneder. Jeg fikk ikke snakke med noen. Om vinteren dro vi jentene og sjefen til en vinterby med skiturisme. På sommeren dro vi til et sommerferiested. Jeg gjorde alt jeg kunne for å få sjefen til å stole på meg, men likevel ble jeg slått.

En dag var det en mann som ville leie meg for 24 timer. Det er jo jackpot. På den tida jobba jeg på en strippeklubb. Og hele tiden holdt den kvinnen som var sjalu øye med meg i tilfelle jeg gjorde et feiltrinn. Jeg fortalte denne kunden historien min og visste at hvis jeg ikke nå dro eller forlot landet ville jeg bli drept. Nå hadde jeg lekket historien min til denne kunden og historien kunne derfor lett bli spredd. Det visste jeg at jeg ville bli straffa for. Kunden hadde sovnet, han var så full, og den dagen var det *noe* som hjalp meg. Jeg vet ikke hva det var, men noe var det. På rommet hvor vi var fant jeg en kamera-bag. Jeg åpna den og den var full av penger. «Med disse pengene kan jeg forlate landet», tenkte jeg. Jeg tenkte: «Det er nå eller aldri». Jeg visste jo om flere jenter som var forsvunnet, man vet ikke hva som har hendt med dem. Så jeg tok pengene og dro rett med taxi til flyplassen. Det gikk ikke noe fly denne dagen så jeg måtte vente til neste dag. Jeg visste at hvis jeg ventet ville jeg kunne bli ettersøkt, men jeg hadde ikke noe annet valg. Jeg fant et avsidesliggende hotell og satt våken hele natten. Jeg

var så redd. Neste dag dro jeg tilbake til flyplassen. På det stedet hvor jeg jobba var det mange norske turister, så da kvinnen i skranken spurte hvor jeg skulle var Norge det første landet jeg kom på. Jeg husket ikke hva hovedstaden het, men da damen i skranken sa «Oslo», svarte jeg ja. Jeg var redd for at noen skulle finne meg – ikke for at noen skulle sette meg i fengsel, men for at noen skulle ta meg med tilbake til han, sjefen.

Da jeg kom til Norge var jeg *ren* i om lag et år. Jeg hadde jo mye penger, men det var ikke mye penger i Norge. Da pengene tok slutt, ble jeg deprimert. Jeg var alene og bodde i en lengre periode på hotell. Jeg husker første gang jeg kjøpte heroin. Jeg satt utenfor McDonalds i Karl Johan og en person kom forbi og spurte hva jeg ønsket. Jeg svarte «heroin». Så begynte jeg å jobbe på gata.

Det første stedet jeg fikk hjelp var på 24SJU, men jeg var lenge på 24SJU før jeg forsto at 24SJU kunne hjelpe meg. Først satt jeg bare der fordi jeg ikke hadde noe sted å dra. Så møtte jeg kjæresten min. Men da han måtte inn og sone, bodde jeg et annet sted til han kom ut. I en periode bodde jeg i huset til svigerforeldrene mine.

Når det gjelder vold i Norge, er dette mye bedre enn i mitt forrige liv. Jeg har hatt noen episoder med kunder, men jeg er ikke dum, jeg vet hvordan jeg skal beskytte meg. Jeg har aldri blitt slått i Norge. Men jeg har sett noen «girl fights» og sett folk bli slått og banka på gata. Selv har jeg ikke brukt vold mot andre, men jeg har jo kranvla med kjæresten min, men ikke mye. (Tenker seg om). Men det er vel kanskje vold?

Men jeg har vært redd for vold og kommer til å være redd for det resten av livet. Jeg er mest redd for at folk fra hjemlandet mitt kommer og finner meg. En gang ble jeg overfalt av noen folk fra hjemlandet utenfor Natthjemmet. De holdt meg foran munnen og la meg i bakken. Folk så det som skjedde og både de og jeg begynte å skrike. De som overfalt meg kastet fra seg veska mi, men tok lommeboka. Det er den eneste episoden her i Norge.

4. «Jeg ble hakka på hjemme»

Mann i slutten av førtiåra

Jeg har bearbeidet oppveksten og vært i behandling, men er i en vanskelig situasjon nå. Det er noen år siden jeg har jobba og jeg har vært uten bolig en god stund. Jeg har lukket mye inne i

meg selv. Jeg bruker mye av dagene til å finne et sted å bo. Jeg kommer jo tettere inn på rusmiljøet på den måten. De fleste i miljøet er all right. Selv om jeg har blitt utsatt for dårlige ting, kan jeg ikke la den dårlige energien gå ut over andre. Jeg har sett en del vold i løpet av livet. Jeg har blitt trua med at jeg skal bli drept. Da sier jeg at jeg vil bruke politiet. Det kunne vært verre. Jeg kunne ha drept folk. Jeg er glad jeg ikke har skada noen. Jeg har tenkt å skrive manus, det kan være terapi for meg.

Jeg lurer på hva rusmisbruk er? Jeg har ett bein innafor og ett uttafor. Mine erfaringer med vold er at jeg har vært utsatt for vold. Jeg er ikke en voldelig person.

Som barn var jeg utsatt for trakassering og vold. Jeg vokste opp i en drabantby og var annerledes. Det var en del mobbing på grunn av utseende og etternavn, det var mye mobbing for annerledeshet.

Jeg ble hakka på hjemme. Oppdragelsen var streng og det var vold hjemme. Jeg var utrygg og fikk ha lyset på om natta. Jeg vil kalle det omsorgssvikt. Det var mye utrygghet og krangling og en del drikking. Var mye alene og tok ansvar siden jeg var største gutt. Hjemme ble jeg sparka og slått så jeg ikke kunne sitte på noen dager. Likevel var det noe bra. Jeg er glad i familien min, men siste tjue årene har jeg ikke hatt så mye kontakt. Hos besteforeldrene mine var det et sted jeg kunne slappe av og ha det bra. De døde når jeg var ti år gammel.

I oppveksten tok jeg etter hvert mer igjen. Det var en gjeng som mobba meg, men ikke alle på skolen. Av og til satt jeg hjemme og grein. Foreldrene mine tok ikke dette alvorlig. Når man ikke får kjærlighet og rammer... Når en gjeng mobber er det ofte én som fronter mobbinga. Det gikk over flere måneder og jeg ble deprimert. Etter noen måneder med mobbing så sa jeg at jeg ikke tålte mer og trua med juling. Det slaget vant jeg selv om jeg var liten. Dette var alvor for meg. Jeg hadde bestemt at dette skulle jeg stoppe. Ble ikke mer mobba. Det var godt for selvfølelsen.

Jeg har hatt en del innleggelser og ett lengre opphold på psykiatrisk avdeling . Da var jeg langt nede. Jeg valgte å bli innlagt en stund. Følte meg frisk, men ettervernet svikta. Jeg ble utskrevet etter en positiv urinprøve. Jeg bodde på hospits, klagde til helse- og sosialombudet og fikk en gjennomgangsleilighet. Jeg venta 6-7 år på kommunal leilighet. Den jeg fikk var ikke bra og jeg skulle hatt et annet opplegg når jeg bodde der. Den var i et dårlig strøk. Der var det mye innbrudd og sånn. Det bodde også 3-4 småbarnsfamilier der. Det var sprøytesetting i gangen der og dette var ikke bra.

5. «Jeg har kommet skikkelig forslått til 24SJU»

Mann i førtiåra

Det er mange måter å se ting på, men etter norsk standard inneholdt min oppvekst vold. En dag kom min mor og unnskyldte at hun hadde mishandlet mine søsken og meg. Men vi kalte ikke det hun gjorde for vold. Hun ga oss ørefiker. Men hun levde under mye press; hun tok utdanning samtidig som hun var i jobb og alene med 5 barn. Og hun var utsatt for vold fra mannen, både min biologiske far og stefar. Ut over dette var ikke vold en sentral del av livet før jeg ble en del av rusmiljøet.

Jeg har kommet skikkelig forslått til 24SJU. Det var en planlagt sak, fra to personer. Jeg ble tatt på senga. Grundig banka opp. Jeg gjorde ikke noe med det. Når de hadde avslutta volden, gikk vi til sentrum. Og jeg hjalp voldsutøveren med å selge stoff. Mange i miljøet reagerte på hvordan jeg så ut. Jeg stakk av fra vedkommende og til 24SJU. Å gå til Legevakta var ikke et alternativ. Jeg tenkte jo bare på dop da. Den første og siste vurderingen handla om det. Legevakta ville spurt om jeg ville politianmelde – og jeg ville svart nei. Det ble trua med represalier om jeg kontakta politiet. Fordi folk visste hva som hadde skjedd med meg, kom andre til meg og fortalte historier.

Jeg visste ikke at kroppen tålte så mye som jeg ble utsatt for. På denne måten var episoden lærerik. Mesteparten av volden i miljøet kommer ikke politi eller Legevakta for øre.

Jeg vet ikke hva som kan gjøres annerledes. Folk er redde for systemet, redde for å gå til politi eller Legevakta. Mange rusmisbrukere unngår helseapparatet; de mener de ikke får den smertelindringa de trenger når de behandles. Og politi har blitt kobla inn uten at vedkommende er blitt informert. Jeg har møtt noen utypiske politimenn, hvor jeg ikke har hatt noe imot å forklare meg. Men dette er unntaket – politiet er intolerante, de med ideelle holdninger blir fryst ut eller må innrette seg.

Gutter utsettes også for seksuell vold. Mange fortier slikt, men det er i høyeste grad tilstede. Jeg leste nettopp en veldig interessant artikkel om at voldtekt brukes som middel i krig. Dette ligner på hvordan voldtekt brukes i rusmiljøet. Som gutt eller mann skal det mye til at man snakker om dette og mye til at man går til politiet.

I landet der jeg ble født er voldtekts-problematikken helt sjuk. Men en del kvinner som har vært utsatt for fæle ting har rak rygg; de har måttet klare seg sjøl. I Norge er folk mer ofre. Slik oppreisning må komme fra en selv, men man kan dyttes.

6. *“Det står i papirene at jeg er farlig”*

Kvinne i førtiåra

Moren min drakk og brukte morfin når jeg ble født. De sa «hun kommer ikke til å overleve, hun har hjertefeil, hull i hjerte». Mor ga meg bryst og jeg ble rolig. Min søster ble hentet da hun var elleve. Hun hadde en annen far og han ville ikke la henne bli hos min far og mor.

Jeg ble utsatt for “frivillig vold” gjennom hele oppveksten. Fra seks år pulte faren min meg, jeg ble bundet fast og pult. Foreldrene mine sloss og hylte. Jeg begynte tidlig å ronke pappa. Jeg kunne ikke ta underlivsundersøkelse for da ville pappa blitt tatt.

Da jeg var enda mindre husker jeg faren min kastet en kniv mot mor som sto i veggen ved siden av henne. Hun tok den og gikk mot ham og med kniven og ropte «nå skal jeg drepe deg». Så begynte de plutselig å kline og så pulte de. Slåssing og puling om hverandre.

Jeg var i barnevernet fra jeg var elleve år. De prøvde vel å ta meg. Det var ikke for å hjelpe. Jeg kom full på skolen. Jeg var på barnehjem et år. Det kom folk dit som skulle ha barn. De kom og så på oss som satt på stoler. Jeg husker det var ei som skulle ha barn og jeg stod i trappa og sparket henne i magen.

Det står i papirene at jeg er farlig. Det har forfulgt meg. Jeg slår kun hvis jeg blir angrepet. Jeg har vært torpedo og drevet vold. Når ble det utrygge trygt og det trygge utrygt? Når ble de utrygge trygge?

Det er ikke noe problem for meg å snakke om mine voldserfaringer, men jeg er bitter fordi jeg fremdeles sitter i saksa.

7. *«Man kan ikke stole på noen»*

Mann i trettiåra

Jeg har ikke veldig mye erfaringer med vold, men har vært utsatt for det flere ganger. Jeg liker ikke at noen kodd med meg, men jeg fornærmer ikke andre. Jeg har jo ikke sett så mye vold,

men jeg har sett grov vold. Folk har fått knekt fingre og de har fått strømtortur. Det er i forbindelse med pengeinnkreving og tysting. Det er ikke noe ok å oppleve slikt. Var bare 19 år og tilstede og kjente ikke de som ble utsatt. De anmelder sjelden slike saker til politiet. Tenkte det var greit, men i dag tenker jeg at jeg ville sagt fra, vært på offerets side.

Kvinner og menn er forskjellig. Kvinner utøver mer psykisk vold, forteller ting som er sårende og forteller løgnhistorier om andre. Jeg synes den psykiske volden kan være verre. Kvinner som utsettes for vold blir ofte voldtatt. Nesten alle jeg kjenner har blitt det, ni av ti sier det. Jeg tviler på at dette stemmer, men jeg synes flere burde anmelde dette.

Generelt er det mye snakk om vold i miljøet. Det er mye trusler om å ta andre, ofte utløst av rykter. Miljøet er preget av intriger og konflikter. Jeg tror mange er sadistiske fordi de har opplevd mye vanskelig.

Man kan ikke stole på noen. Man stjeler fra hverandre.

Jeg ble en gang innesperret og mishandla. Jeg og en jente ble med en tredjemann hjem. Jeg ble mishandlet mens hun så på. Jeg måtte sy 22 sting etter 7 knivstikk. Vet ikke hvorfor. Jeg var et tilfeldig offer. Vet han har gjort noe lignende med andre. Volden ble filmet og lagt ut på YouTube. Jeg fikk hjelp på sykehuset. Ble sydd og lappet sammen, men ingen snakket med meg om mishandlingen. Trodde helsepersonellet var mer interessert i å snakke om det. Jeg kunne trengt litt oppfølging. Ingen brydde seg om hva som hadde skjedd. Vet ikke hvorfor jeg ble behandla på den måten. Jeg var omtåket og det kan være at jeg husker dårlig. Jeg burde politianmeldt saken, men orket ikke. Fortalte seinere om det til en kamerat.

Det er jo usikkert hva gjerningsmannen ville finne på igjen. Jeg så ham en gang og sa «DIN SYKE JÆVEL» til ham. Jeg har en sterk psyke og tror at folk i miljøet er på min side.

Det burde ikke finnes våpen i miljøet, jeg mener pistoler. Noe annet er kniver og verktøy og slikt.

Volden synes jeg har roet seg ned etter at A-gjengen ble oppløst, men B-gjengen finnes fortsatt. Det er jo mye ran. Mest av 12-13 åringer i store grupper. De har kjetting og balltre. Har aldri blitt rana sjøl, men sett andre har blitt det.

Vi får sjelden hjelp av helsepersonell eller av politiet når noe hender. Tre kvarter tok det før politiet kom når venninna mi ble rana for et par uker siden. Tror ikke at folk i rusmiljøet blir tatt på alvor. Politiet kommer nok raskere til vanlige folk. Er ikke noe poeng å anmelde. Det

er ikke noen som passer på oss. Vekterne er spesielt voldelige mot rusmisbrukerne. Jeg ble banka opp av en vokter utenfor legevakta en gang og ble ikke trodd da jeg anmeldte dette.

Jeg har fått mindre tillit til politiet av disse erfaringene og til helsepersonell. Det eneste stedet jeg kan ta opp vanskelige saker er på 24SJU. Jeg synes holdningene på hospitsene er dårlig. Personalet har ofte en nedlatende stil. Jeg har mista troen.

Man må ikke avvise de som har vært utsatt for vold. Jeg tror at vi kunne snakket mer om tema vold i samtalene våre. Da på en forsiktig måte, men viktig å være diskret. Det kan være farlig å vise frykt. Jeg synes det er lettere å snakke om at man er utsatt enn om at man har gjort noe med andre.

8. «Kanskje jeg har blitt herdet på en måte»

Kvinne i trettiåra

Min første erfaring med vold var psykisk vold og at jeg opplevde overgrep fra onkel fra jeg var omlag seks til ni år. Han skremte meg, fant på historier som ikke var sanne og sa at det skulle komme noen å ta meg hvis jeg sa noe. Jeg fortalte det til mamma, men det ble ikke tatt på alvor. Det ble sett på som barnestreker. Onkel var flink til å manipulere og han truet med å drepe meg hvis jeg fortalte noen dette. Han var med på ferier og da skjedde det også. Jeg gikk rundt og trodde at jeg hadde AIDS og at jeg skulle dø. Han fortalte meg historier om at jeg måtte gjøre det for å bli rensset. En dag ville jeg ta livet mitt, ville bare dø, orket ikke dette mer. Jeg ba til gud om hjelp og da fikk jeg en slags ro og styrke og gikk og fortalte det til mamma. Hun var litt i sjokk, men fortsatte kontakten med onkel, så hun forsto ikke helt alvoret. Jeg har sagt at jeg har tilgitt han, men egentlig har jeg ikke det. I senere tid har det kommet fram at han også har forgrepet seg på kusinen min og dette har ført til at mamma og tante har forstått mer. Det var først etter at mamma fikk vite om kusinen at hun har tatt avstand fra onkel. Mamma ba meg først om ikke å si noe til noen, men nå vet hele familien om det. Vi gikk til psykolog en kort periode, men jeg husker lite fra det. Nå vet jeg at det er hans feil og ikke min. Jeg følte meg tilskitnet, det var en skam knyttet til dette.

Overgrep i barneårene kan føre til utfordringer knyttet til nærhet og seksualitet som voksen, men heldigvis har jeg ikke problemer med nærhet nå og jeg har et normalt forhold til seksualitet. Jeg har mest hjulpet meg selv. Jeg gikk til psykiater, mamma tvang meg til det,

men da ble jeg deprimert. Jeg følte ikke at psykiateren hadde noen medfølelse. Han lyttet, men det var det, og jeg ønsket ikke kjede han med min historie. Hele settingen ble litt kunstig

Jeg husker at stefar favoriserte min bror som var hans barn, og det var ikke hyggelig. Siden min biologiske far var en slik som kom og gikk, trengte jeg en farsfigur. Stefar var en god far for min bror, men ikke for meg. Jeg husker en gang min bror løp rundt med en saks hjemme og jeg ville ta fra han saksen så han ikke skadet seg. Da kom jeg i skade for å risse han i hånden i det jeg skulle ta fra han saksen. Broren min løp til sin far og sa at jeg hadde forsøkt å skade han. Da ble stefar rasende på meg. Jeg ville aldri skadet broren min, men han hørte ikke på forklaringen min, men slo meg gjentatte ganger. Mamma kom ved en tilfeldighet og også bror ropte og dro i stefar i et forsøk på å få han til å holde opp med å slå meg. Broren min beskyttet meg og stefar har ikke slått meg etter det. Det var sjokkerende å se hvor mye sinne han hadde i seg. Tenk hvis mamma ikke hadde kommet? Kunne han ha fortsatt til han dyttet meg ned trappen? Hadde jeg da dødd av fallet, blitt invalid?

Dette var da jeg var liten, så jeg husker ikke alt, men jeg kom også til å tenke på stemor for jeg har hatt en stemor fra helvete. Stemor kritiserte meg hele tiden, hun var fæl. Det var på grunn av henne at jeg utviklet spiseforstyrrelser fra jeg var om lag ni til jeg var nitten år hadde jeg det. Jeg gikk fra en avhengighet eller forstyrrelse til en annen. Jeg er redd for at jeg hvis jeg nå slutter med heroin, vil da spiseforstyrrelsen komme tilbake. Noen ganger kan psykisk vold være verre, det sitter i hodet lenger. Fysisk vold er mer konkret.

Heldigvis har jeg hatt to lange forhold og ingen av mine kjærester har vært voldelige. Det har vært nokså harmoniske forhold. Vi hadde vært sammen i to år da han traff en annen og dro, men etter kort tid tok jeg han tilbake selv om jeg fortsatt var sår over at han hadde forlatt meg til fordel for en annen jente. Jeg er ikke en som sjekker og snoker på mobilen. Jeg er en rolig person og har aldri slått noen før jeg tilfeldigvis oppdaget noen bilder av kjæresten hvor han klinte med den andre jenta. Da svartnet det for meg og jeg slo han, ikke et sånt slag, men mer som en ørefik, en klaps. Han sa til meg at det der gjør du ikke igjen og jeg forsto også at jeg hadde gjort noe dumt og gikk på rommet hvor jeg skammet meg. Dette er jeg flau over. Kjæresten reagerte rolig da han forsto han hadde gått over streken med bildene på telefonen og jeg forsto det samme med at jeg klapset til han. Jeg er flau over dette.

Jeg har vært en del av prostitusjonsmiljøet, og jeg føler meg heldig da jeg har hørt om andre som har blitt torturert og ranet, men aldri blitt utsatt for det selv. En gang med en utlending – og jeg følger alltid magefølelsen, men den fortalte meg ingen ting denne gangen – gikk vi

sammen til et sted bak en hekk som jeg visst om. Jeg ba han gi meg penger, men han gjorde ikke det, men holdt meg i stedet fast. Det gikk et gufs gjennom meg, en redselsfull følelse og han klådde på meg, befølte meg i flere minutter, men bare utenpå klærne. Jeg ville ikke skrike for å gjøre situasjonen verre. Hvis jeg hadde skreket og gjort motstand, kunne han ha fått panikk og skadet meg mer. Plutselig stakk han, og jeg forsto det da jeg så ned på buksa mi at han hadde kommet.

Andre ting jeg har opplevd er at jeg blant annet er blitt holdt i hodet når jeg jobbet slik at jeg nesten ikke har fått puste. Jeg har også blitt kalt narkishore. Det å ha vært prostituert er skambelagt. Du kan føle det er din egen feil, i tillegg til at du tar en stor risiko ved å jobbe som prostituert.

Jeg har fått noe hjelp både på 24SJU og PRO senteret. De få gangene jeg har blitt stoppet av politi når jeg har jobbet som prostituert har politiet sagt at jeg ikke har gjort noe kriminelt, men de behandler deg likevel som en kriminell ved å ta deg inn til avhør f.eks. Dette tror jeg er grunnen til at mange ikke tør anmelde hendelser du blir utsatt for på jobb som prostituert. Det er når politiet finner ut at du er rusmisbruker at du blir diskriminert. Jeg husker en gang jeg ble stoppet. Jeg var sammen med en kunde i hans bil. Vi satt og snakket og hadde planen klar hvis vi ble stoppet. Politiet begynte å spørre og jeg sa jeg brukte heroin. Politimannen begynte da å lyse meg med lykt i øynene, ta pulsen min og lete etter stoff på meg. Jeg tror politiet ville tatt deg mer på alvor hvis du er en større person, ikke en liten prostituert og rusavhengig.

På legevakten er mine få erfaringer at der må du sitte lenge å vente. Har du fått psykiske arr hadde jeg ikke dratt dit, men hvis fysiske så må du jo dra dit. Du ønsker å bli tatt imot helt vanlig, som en vanlig pasient. Det er viktig å bli møtt med ømhet, forståelse og varme. En gang var jeg der med en venninne. Hun hadde en abscess og hadde timeavtale og likevel måtte vi vente i evigheter. Vi kom etter hvert inn på et annet venterom og til slutt ropte venninna mi: - Hvor lenge må jeg vente? Først da kom noen oss til unnsetning, noen som sto bak veggen og skravlet. Det var som om vi var usynlige, men da vi kom inn på rommet var det grei behandling.

Alt dette har selvfølgelig gjort noe med meg. La oss si, på den ene siden skulle jeg ønsket jeg hadde vært det foruten, samtidig har det gitt meg erfaringer som har gjort meg til den jeg er. Kanskje jeg har blitt herdet på en måte, i forhold til når jeg jobbet på strøket. Det har vært perioder hvor jeg har vært langt nede og ikke ønsket å leve lenger. Det eneste jeg har vært

redd for er hvis jeg skulle blitt utsatt for tortur eller drap, at det da ikke hadde gått raskt. Det å jobbe som prostituert er som en eneste lang voldtekt. Du gjør det frivillig, samtidig som du ikke egentlig vil.

9. «Ingen bryr seg om volden mellom brukere»

Mann førtiåra

Før jeg havnet i rusmiljøet, hadde jeg et stort alkoholforbruk og det var mye vold. Jeg våknet ofte med blåveiser og knekt nese. Derfor brukte jeg ikke å gå med kniv, da hadde jeg blitt drept eller hadde drept noen selv. Jeg har et par dommer for vold, ikke noe alvorlig, slåsskamper, ikke store voldssaker. Jeg har aldri vært i noen behandling hvor vold har vært tema.

Volden er aldri langt unna, jeg må holde avstand til de ustabile og det er flere «tikkende bomber». Det er blitt mer bruk av kniv, lettere tilgang på våpen og vilje til å bruke våpen. Det er mer psykiatri, ustabile folk som har vært lenge på amfetamin. Det har blitt verre enn før med bedre tilgang til amfetamin, som er billigere enn før, og mindre psykiatritilbud. Det er mye ran og jenter er mer utsatt enn gutter. Kvinnene er lettere ofre og er i dårligere fysisk form. Jenter har mye penger, de selger blader og kan ha 2-3000 kroner. Går de ute på natten er det gjenger med unge gutter som kan være farlige. Det er seksuelt press og problemer med prostitusjon og voldtekt. Setter de overdose, blir de ranet.

Jeg er ikke redd for å bli voldsutsatt. Det er ikke noe jeg tenker på til vanlig, men det er ikke alle steder jeg går ute på natta og er obs på folk. Jeg er kritisk til hvem jeg slipper inn på meg. Jeg har ikke sett noen bli skutt eller alvorlig skadet med kniv, men jeg har sett bruk av slagvåpen og spark når du ligger nede. Jeg er mest redd ungdomsgjenger, de er redde selv og frykt fører til vold. Jeg har blitt forsøkt ranet. Ble slått ned på jernbanestasjonen av utenlandske unge. Fikk en smell i skallen, men kom meg opp igjen selv. Jeg gikk ikke til lege.

Vi har en annen terskel enn andre for å oppsøke lege, blir ikke trodd. Det er lettere å kjøpe noe på gata, da slipper man mistenkeliggjøring. Yngre gutter med torpedoerfaring spiser mye piller for å klare å gjøre det. Når du er nykter er det ikke så kult å snakke om at du har boret hull i knærne til folk.

En gang ble jeg slått med en skiftenøkkel. Dop-innkreverne kan være ekstra farlige. De kan bruke hvilke som helst midler. Om man er i en gjeng og pusher et parti og en rømmer med alt alene eller om en svikter alle i en gjeng, synes jeg det er god grunn til hard straff. Samt ved tysting som er svik og ved å angi noen til politiet.

En ukjent fyr stjal fra meg en gang og mente det var hans rett siden alle andre tok fra han. Det er dårlig gjort. Svake tar fra svake. Det synes jeg er lite intelligent.

En gang ble en kompis av meg paranoid og sjalu på alle venner i forhold til kjæresten sin. Han tok en kamerat og bandt han fast i tre og fylte en sprøyte med jord og sølevann og skulle drepe. Han var full av amfetamin og steroider. Det har vært litt av hvert, også knivstikk. Det er ikke noe tøft og hyggelig. Jeg har også opplevd vold på lavterskel botilbud, folk som er blitt torturert og hyling hele natta.

Jeg er ikke så ofte voldelig mot andre. Sist gang klinka jeg ned en fyr med spade. Han trodde jeg var innlagt og gjorde innbrudd hos meg. Jeg har gått imellom for å beskytte andre, men jeg går unna hvis jeg ikke kjenner situasjonen. Det har gått bra når jeg har gått imellom.

Ran, tyveri, penger og stoff kan utløse vold. Det skjer der det er narkotika. Jeg husker en jente ble bundet og brennmerket på puppene, men anmeldte det ikke. Det er mindre straffbart med vold i rusmiljøet. Hun ville (ikke) føle seg som en tyster ved å anmelde X, vennen sin. Jeg har aldri anmeldt noe selv. Det er et klaseskille: [Fotgjenger] slått ned og ranet utenfor 24SJU vs straffen for å slå ned en av oss. Det er fritt fram i miljøet og ingen vits i å anmelde. Det burde ha vært nulltoleranse for umotivert vold og ikke spille noen rolle hvem det er. Det er nulltoleranse for trusler mot ansatte ved hybelhuset, men ingen bryr seg om det er mellom brukere.

Jeg synes ingen burde gå ute. Det er farlig å gå ute og spesielt for jenter. Man må bruke amfetamin og etter hvert vet man ikke forskjell på natt og dag.

ROLLEN SOM ANSATT I MØTE MED BRUKERES VOLDSFORTELLINGER

Stories. Listen. Listen. Stories go around in circles, they don't go in straight lines, so it helps if you listen in circles. Because there are stories inside stories, stories between stories, and finding your way through them is as easy and as hard as finding your way home. And part of the finding is the getting lost. And when you get lost, you really start to look around, and listen.

(Travelling Jewish Theater, sitert fra Barbara Myerhoff 2007)

I denne siste delen reflekterer vi tre som har jobbet fram rapporten rundt hva vi har lært av arbeidet med intervjuene og hvordan vi kan nyttiggjøre oss denne erfaringen i egen praksis. Har arbeidet med disse intervjuene endret forståelsen av rollen vår som ansatte ved et lavterskeltilbud for utsatte rusmiddelavhengige? Har det endret oppfatningen vår av hva slags utfordringer brukerne står overfor og hvilke behov de har?

Nærhet og avstand

Arbeidet rundt disse fortellingene har gjort oss mer bevisste i vårt møte med volden i det gatenære rusarbeidet. Vi har fått mulighet til å reflektere mer rundt hvor belastende det kan være å komme nært innpå folks lidelse og samtidig kjenne på at det er mye vi ikke kan gjøre noe med. Det kan være verdifullt at vi tåler å være nær lidelsen selv om vi ofte ikke har mulighet til å handle på det. Dette er det viktig å snakke om når man jobber på dette feltet, slik at man verken blir likegyldig eller *for* berørt. Er det slik at man må være tøff for å jobbe i dette feltet og tåle mye?

Nettopp det at vi ikke agerer så mye, men er et trygt sted hvor folk kan komme, er en styrke ved tilbudet. Det omtales ved 24SJU som «øyeblikksomsorg uten endringskrav» og er nærmere beskrevet i boka *Tverrfaglig gatenært rusarbeid* (Kirkens Bymisjon 2015). Vi må beskytte oss mot å bli for overveldet. Det er en fare for at vi som ansatte kan handle ut fra egne behov, enten det er å beslutte seg for noe eller å ville oppnå bestemte resultater, uten i tilstrekkelig grad å respekterer og ivaretar brukeren i prosessen. Vi vil møte våre brukere med vennlighet og forståelse for å skape kontakt og tillit. Mange trenger en pause og få roet seg i trygge omgivelser.

Tid og rom til å reflektere

Mange ansatte har behov for å dele tanker og følelser rundt det som skjer på jobb. I en travel arbeidshverdag er det sjelden tid og rom til å snakke, verken om den volden brukerne utsettes for eller om den engstelsen vi ansatte kan ha for selv å bli utsatt for vold. Vi snakker ikke så mye om det oss ansatte imellom og forholder oss litt distansert. En ansatt sier for eksempel:

Jeg kan kjenne på, enda så lenge som jeg har jobbet her, at jeg må stålsette meg – i hvert fall når det er mye som skjer. Jeg hører at det er uro, at det kommer inn noen som muligens kan lage bråk, for eksempel, eller at det har skjedd noen fryktelige ting og sånn, så kjenner du inni deg at fy fader, nå får jeg bare stålsette meg mot hva det enn er som skjer. Og jeg føler at det er noe jeg gjør bare for meg selv, at det ikke er noe vi snakker om etterpå, at: - Nei, nå ble jeg litt satt ut, eller: - Herregud, hva slags sted er det jeg jobber på. Det er sånn som jeg kan ha mye av inni meg, sånn år etter år, men så tenker jeg at vi blir som brukerne, vi tåler mer.

Samtalene våre om volderfaringer til brukerne har gitt oss mulighet til også å reflektere mer grundig rundt hvordan vi som ansatte blir følelsesmessig berørt og hva det gjør med oss.

Vi som jobber med gatenært rusarbeid kan kjenne på at vi blir vant til volden i miljøet og at vi preges av en slags likegyldighet overfor alvorret i det brukerne forteller. Vi registrerer at folk er forslått, ranet og banket opp, men vi lar oss ofte ikke berøre på samme måte som vi hadde gjort i en annen sammenheng. På samme måte som vi har sett i enkelte av fortellingene, kan også ansatte bagatellisere voldssituasjoner og unnskyldte seg med at «sånn er det i rusmiljøet». Selv når folk kommer til oss og er blodige og forslåtte i ansiktet og på kroppen, kan vi forholde oss til volden som om det var en nyhetshistorie som vi hører, men som vi ikke egentlig tar inn over oss.

Mange av de vi intervjuet ga uttrykk for at de syntes det var fint å få snakket om voldserfaringer. Det kan tilsi at dette er et tema som bør settes på dagsorden i flere sammenhenger. Kanskje bør vi være flinkere enn i dag til å stille åpne spørsmål om brukernes erfaringer med vold. Både om at de har vært utsatt for vold og om de har utøvd vold mot andre. Det å være voldsutøver selv ser ut som å være enda mer tabubelagt, men kan samtidig oppleves som nødvendig for å overleve på gata.

Hva hender når vi ansatte blir utsatt for vold eller trusler? Hvordan håndterer vi det som gruppe? Er det sånn at vi glemmer det fort, når noe skjer med en kollega? Bør vi være mer oppmerksom og ikke slutte for fort med å spørre om hvordan det går. I den travelheten vi

lever i til daglig er det vår erfaring at sånne hendelser glemmes fort og at det forventes å legge ting raskt bak seg og gå videre. Og når vi er sånn med hverandre som kollegaer, er det trolig at det også kan være sånn med brukerne. På lavterskeltilbud som 24SJU blir vi i stor grad styrt av det akutte og det umiddelbare, det er det som bestemmer.

Med disse fortellingene vil vi formidle hva som skjer i de miljøene vi er i nærkontakt med. Rus- og gatemiljøene er en del av samfunnet samtidig som er skjult for andre mennesker som ikke selv er deltakere.

Gjестfrihet versus kontroll

Helt fra starten av har 24SJU valgt å være imøtekommende og ha en gjestfri tilnærming til brukerne uten å sikre personalet med alarmer og kontrolltiltak. Vi møter folk med tillit, men er klar over at vi også setter oss selv i en sårbar posisjon. En liten grad av sikkerhet og kontrolltiltak er noe vi ønsker å vektlegge som betydningsfullt. Det signaliserer noe helt annet når det er overvåkingskameraer på et sted og ansatte går rundt med alarmer. Fraværet av sikkerhets- og kontrolltiltak er en kvalitet som man av og til kan undervurdere betydningen av. 24SJU ligger midt i Oslo Sentrum, i et område hvor målgruppa er utsatt for enormt mye overvåkning og kontroll. Det at 24SJU har valgt ikke å ha noe av dette er nokså unikt med tanke på hvem vi tar inn.

Det hadde vært interessant å visst om brukerne faktisk vet at vi er så usikra som vi er. For det er jo noe som vi har valgt. Men vet de hvor usikra vi er? For det er viktig for vår tilnærming og det er en holdning som vi besitter med hensyn til hvordan vi vil møte disse menneskene som er potensielt farlige, ikke sant, for det kan det være. Og jeg mener, når det skjer voldshandlinger så kan vi ha utestengning noen timer, ikke sant, og så vil de ha samtale og så er det inn igjen, så det er full sånn... Men vi velger likevel denne linja her ved 24SJU.

Vi som jobber ved 24SJU legger vekt på at brukerne skal føle at det er trygt her og at de blir møtt med gjestfrihet, åpenhet og tillit. Vi tror at det ligger i veggene, i det usagte rundt stedet, og at folk føler seg velkommen og opplever stor romslighet. Det hender at situasjoner oppstår som gjør at vi vurderer at noen må ut igjen, men i utgangspunktet er folk velkommen uansett, det er en viktig prinsipp vi har.

LITTERATURLISTE

Fossland, Trine og Thorsen, Kirsten (2010): *Livshistorier i teori og praksis*. Bergen: Fagbokforlaget

Isdal, Per (2000): *Meningen med volden*. Oslo: Kommuneforlaget

Jackson, Michael (2013): *The Politics of Storytelling. Variations on a Theme by Hannah Arendt*. Copenhagen: Museum Musculanum Press

Lundgaard, R. & Molin, P. K. (2011). Sluttrapport til Helsedirektoratet, prosjekt "Rus & Vold" – et samarbeid mellom Tyrilistiftelsen og Alternativ til Vold (ATV).

Myerhoff, Barbara (2007). *Stories as equipment for living. Last talks and tales of Barbara Myerhoff*. Ann Arbor: The University for Michigan Press.

Stiftelsen Kirkens Bymisjon Oslo (2015): *Tverrfaglig gatenært rusarbeid – metoder 24SJU*

Strømfors, Gus & Edland-Gryt (2013): *Jeg visste ikke at jeg kunne så mye. Praksisrefleksjon på arbeidsplassen*. Oslo: Gyldendal Akademisk

Edland- Gryt, M & Skatvedt, A.H. (2014): *Om tilgjengelighet og hindringer i lavterskelsetting, Rus og Samfunn*